

DRAGOSTEA NEÎMPĂRTĂȘITĂ ȘI ÎNTRISTAREA CARE ALINĂ

Autor: Cristian Pascu | 18 mai 2022



Există ceva deopotrivă frumos și dureros de tragic în dragostea neîmpărtășită. Pe deoparte anunță posibilitatea dragostei depline și împărtășite, tocmai fiindcă unul, cel puțin, poate iubi pe cineva dincolo de accidentele personale care împiedică reciprocitatea. Nu ar fi dragoste dacă ar fi doar o sumă de accidente, și, de aceea, o simplă nepotrivire în cazul în care este neîmpărtășită. În ciuda distanței și a diferențelor, această dragoste afirmă tocmai posibilitatea universală că oamenii se pot iubi unii pe alții. Pe de altă parte, această dragoste nu ar fi neîmpărtășită dacă nu ar exista aceste accidente de netrecut aici și acum. Și acestea anunță și ele, tragic de data asta, posibilitatea universală și potențial eternă ca oamenii să nu se iubească unii pe alții. S-ar putea spune că exagerez, nu toți oamenii sunt făcuți unii pentru alții, suntem unici și, de multe ori, foarte diferiți unii de alții. De aceea, dragostea este mai mult un joc al șanselor, simultan o căutare de sine și a cuiva care să te însoțească, chiar temporar, pe acest drum. Nu pot, însă, să nu văd cinismul din acest fel de a vedea lucrurile, în ciuda aparentului pragmatism sau realism.

Aparent, nu e nevoie sau chiar e nerecomandat să dăm oricărei neînțelegeri dimensiuni „metafizice”. Lucrurile sunt cum sunt și, uneori, trebuie pur și simplu acceptate ca atare. Odată cu asta, însă, același lucru s-ar putea spune despre orice altceva, indiferent de importanța și semnificația care i se acordă. Din aproape în aproape, toate realizările și conflictele umane își pierd complet sensul și valoarea dacă le negăm celor aparent mărunte și accidentale din viața noastră. Asta nu numai fiindcă în toate acele „mari” realizări sau conflicte au fost implicați și afectați oameni cu propriul lor destin personal, ci și fiindcă orice comparație *necesită* pe lângă o scară valorică care să le cuprindă *pe toate*, și o contextualizare care să dea seama corect de fiecare termen al comparației. În acest sens, deși jocul cu cuburi de lemn, curios și entuziast al unui copil, este foarte departe de *seriozitatea* și *importanța* experimentelor unui om de știință, calibrând comparația conform situației date în care se află fiecare dintre cei doi, cele două experiențe sunt *calitativ* identice. Și această identitate nu este deloc ne semnificativă, ci

dimpotrivă, ea poate fi și, cred eu, trebuie aplicată în toate aspectele vieții noastre.

Suntem atât de obișnuiți cu această multiplicitate a lumii că ea ne apare ca fiind, în fapt, o *complexitate necesară*. Cum nu orice *diferend* este o *disensiune*, se poate spune că trecând peste componenta subiectivă a lui *a gândi* și a lui *a simți* din *dis-sentire*, etimonul latin al cuvântului „disensiune”, am putea astfel vedea *diferențele* ca fiind consecința firească a complexității lumii în care trăim și la care contribuim inevitabil. Fără a cădea într-un relativism nihilist, al unei complete privări de *sens* și *valoare* a acțiunilor noastre, devenite astfel simple *evenimente aintenționale*, acceptarea inerentei obiective a *disensiunilor* ca diferențe ce rezultă natural din complexitatea lumii, face ca diferențele culturale, politice, religioase să fie și ele o consecință la fel de naturală ca diferențele personale, „mici” în raport cu cele „mari” la nivel istoric. Și printre aceste multe și inevitabile diferențe s-ar găsi și dragostea neîmpărtășită, cu frumosul ei tragism.

Perspectivă *ispititoare* deopotrivă din punct de vedere analitic și estetic. Analitic fiindcă simplifică lucrurile din punct de vedere teoretic, le compartimentează disciplinar și declină responsabilitatea înțelegerii complexității lumii diverselor științe. Estetic fiindcă, nu-i așa, durerea dragostei neîmpărtășite fascinează și cultivă spiritul artistic. Tristețea resimțită în legătură cu *acest dat* al lumii în care trăim devine atunci, nici mai mult, nici mai puțin, un *accident pasional* care, la nevoie sau la cerere, poate fi pus deoparte pentru mai târziu sau definitiv, în favoarea altor lucruri, mai *importante* și mai cu *sens*.

Dar nu întâmplător am numit această perspectivă „*ispititoare*”. Fiindcă asta cred că este, o *ispită*, o tentație. Fiindcă nu *complexitatea lumii* este necesară și, de aceea, o cauză naturală a dragostei neîmpărtășite, ci tocmai invers, dragostea neîmpărtășită este cea care a cauzat și perpetuează complexitatea lumii. O afirmație pe cât de generală, pe atât de dificil de argumentat. Cu atât mai dificil cu cât nu este o *chestiune* teoretică, *livrească*, fiindcă și *literatura academică* care, să spunem, s-a ocupat filosofic sau în orice alt fel de *sensul și structura lumii*, face parte din această complexitate care, voit sau nu, ne implică și ne afectează la nivel personal. Și nu cred că e nevoie de prea mulți pași sau de prea multă argumentare pentru a vedea ce legătură există între *cum*, *cât* și *pe cine* iubim și *orice* aspect al vieții noastre și la *orice* nivel al apartenenței noastre sociale. Astfel stabilită legătura între *iubire* și *sensul lumii*, înțelegem cu adevărat dimensiunea și amploarea tragismului dragostei neîmpărtășite, dincolo de aparenta ei *localizare* personală și temporară. Fiindcă despre *sens* este vorba în fond. *Sensul unitar* sau *disjunct și multiplu* al lumii fac din *multiplicitatea* ei un *tot unitar* sau, dimpotrivă, un *complex insurmontabil*.

Aceeași perspectivă de care vorbeam, aceasta în care, de fapt, *sensul lumii* este unul multiplu, este tentantă și pentru simplul motiv că pare că își aduce propria justificare. Unii oameni cred că există un *sens unic*, unitar în spatele complexității lumii, alții cred

că, dimpotrivă, pot coexista mai multe viziuni asupra lumii și a sensului ei, fără ca ele să se invalideze reciproc. De la diverse sisteme sociale, politice sau religioase, toate fac parte din și afirmă complexitatea inerentă a lumii. Astfel, afirmația de tip *meta* despre *multiplicitatea sensului* care include și o formă sau alta de perspectivă în care sensul este *unitar*, nici nu se invalidează prin includerea unei contradicții, și nici nu capătă un caracter absolut care i-ar contrazice relativismul. Mai mult, chestiunea iubirii este și ea ușor rezolvată. Chiar dacă doi oameni *cred* și *simt* diferit, chiar în măsura în care au *credințe* contradictorii, iubirea este totuși posibilă, măcar în forma sa *politicoasă*, a toleranței și a respectului reciproc, cu păstrarea unei distanțe de cuviință.

Perspectiva opusă, în care, de fapt, lipsa iubirii este cauza complexității tragice a lumii, în care există un sens profund și unic al ei, pare că, spre deosebire de prima, se autocontrazice, interzicându-și singură posibilitatea argumentării și chiar posibilitatea unui salt *meta*. Afirmând *iubirea* ca singură formă de sens și, simultan, negând adevărul din *simțirea* și *credințele* altora, pare a-și anula propria perspectivă asupra iubirii ca suport al *comuniunii*. Mai mult, cu cât este mai specificată această *unicitate* a sensului lumii, personal și istoric, cu atât crește dimensiunea *excluziunii* și, în aceeași măsură, a lipsei de iubire. Cu siguranță, locul în care această formă de *lipsă de iubire* este cea mai evidentă și, de aceea, cea mai relevantă, este cea manifestată în diferențele confesionale și religioase. Deși există tipuri de rezolvări ale diferendelor religioase, de obicei de tipul generalizărilor care, cumva, ar unifica într-un plan mai abstract diferențele teologice, propozițiile contradictorii rămân propoziții contradictorii. Există sau nu există Dumnezeu. Dumnezeu este o singură persoană sau trei persoane. Hristos este Fiul lui Dumnezeu sau un simplu profet. Suntem sau nu suntem *deja* mântuiți. Simplificările și esențializările care, aparent și în numele iubirii, rezolvă și depășesc diferențele „contingente” istoric, sunt, până la urmă, o modalitate de a face manifestă o *iubire neîmpărtășită*. Doi oameni care nu se pot ruga cu aceleași cuvinte, în același loc și timp, sunt doi oameni care nu împărtășesc aceeași iubire.

Cele două perspective sunt în flagrantă contradicție atât în ceea ce privește *adevărul*, cât și despre ce este *iubirea*. Prima afirmă posibilitatea *universalității iubirii* cu condiția *renunțării* la pretenția *universalității adevărului*, iar a doua, cea restrictivă și exclusivistă, afirmă aceeași posibilitate a *universalității iubirii* cu condiția *acceptării* *universalității* și a *unicității adevărului*. Cei care se iubesc, din această a doua perspectivă, se iubesc în măsura în care *simt* și *cred* același lucru. Iubirea neîmpărtășită ar fi, în acest caz, dată de o profundă diferență de *simțire* și *credință*. Și cum, de fapt, ambele perspective au aceeași pretenție a *universalității iubirii*, cred că acel criteriu determinant al validității uneia sau alteia dintre perspective, nu este cel cu privire la *adevăr*, ci cel legat de *iubire*. Sau, formulat astfel, cel cu privire la *adevărul iubirii*, ce anume face iubirea să fie *autentică*.

Și cred că, de acum, răspunsul la această întrebare este liber de *argumentare* și nu

poate fi altfel decât personal. Îmi asum riscul aparentei sau realei lipse de modestie din a vorbi despre *ce cred eu* că este iubirea autentică, neavând altceva mai bun de oferit ca suport decât propria mea experiență. Aș putea, alternativ, să ofer citate din Evanghelie sau din Sfinții Apostoli, dar nu aș cădea, totuși, în capcana de a mă ascunde în spatele autorității altora, autoritate și ea relativă și, de aceea, subiectivă? În fond, îmi asum și mizez pe propria mea interpretare a acestora, deși împărtășită și de alții, a căror iubire autentică am simțit-o de oricâteori am avut momente de comuniune. Cum spuneam la începutul acestui articol, iubirea neîmpărtășită are dimensiuni universale, în ciuda accidentelor, ale idiosincraziilor temporare care o fac posibilă. Respingerea, durerea, rușinea, vinovăția, regretul, îndoielile care o însoțesc sunt *la propriu* forme ale Iadului, ale singurătății absolute și definitive. În același fel, puținele sau multele momente în care ne aflăm în preajma unor oameni care *simt și cred* la fel cu noi, sunt forme de Rai, de absolută și definitivă comuniune.

Personal, așadar, în decursul anilor și a multor experiențe nefericite, a crescut în mine convingerea că răspunsul la o întrebare se află chiar în întrebare. Și cu cât întrebarea este mai personală, cu atât travaliul înțelegerii răspunsului este mai personal și, nu de puține ori, dureros de îndelungat. Îndelungat fiindcă, asemeni copilului ce se joacă cu cuburi de lemn, sau omului de știință care face experimente foarte sofisticate, înțelegerea iubirii este un experiment pe care îl facem noi pe noi înșine. Unele experimente reușesc, altele nu. Primele ne învață cu durere niște lecții importante, celelalte ne alină și ne întăresc convingerea că suntem pe drumul cel bun. Dar, într-un fel sau altul, se crează o tensiune, o nevoie de a anticipa și de a deosebi „experimentele” reușite de cele dureroase, fiindcă nu suntem niciodată numai noi cei implicați în ele și, de aceea, nu numai noi suferim. O iubire neîmpărtășită este totuși o durere împărtășită. Și nici „experimente” nu este potrivit să le numesc. Ne punem, la propriu, viața în joc în fiecare astfel de moment. Și este „joc”, totuși, și „experiment”, și cred că cel mai bine dă seama de seriozitatea acestui joc felul în care un copil descoperă lumea și, implicit, lipsa ei de iubire. Felul în care un copil îi răspunde acestei lipse de iubire este singurul loc pe care îl avem la dispoziție pentru a deosebi iubirea *autentică* de iubirea „profitabilă”. Lipsei de iubire, un copil îi va răspunde *întotdeauna* cu furie și tristețe. Ceea ce noi, „adulții”, numim, nu fără condescendență, „criză de tantrum”, este, în realitate, o reacție *justificată* la lipsa de iubire cu care lumea îi întâmpină pe copii. Și, mai mult, ca și condiție de acceptare în *ordinea complexității* acestei lumi, li se cere copiilor să manifeste aceeași lipsă de iubire ca *furie*, că subiect al respingerii, sau *tristețe*, ca obiect al respingerii. În felul acesta lipsa iubirii generează *complexitatea* lumii și o amplifică exponențial, tocmai prin faptul că bucuriei comuniunii de iubire i se adaugă, și uneori o copleșesc, tristețea și mânia. Existența lor este simptomatică pentru diferențele fundamentale de care vorbeam. Și tocmai felul în care ne raportăm la existența lor face diferența între autenticitatea și falsitatea iubirii. Simplitatea vieții unui copil are tocmai acest avantaj al adevărului în formele lui foarte simple și evidente, situație în care este incapabil de viclenie și șantaj emoțional. Importanța pe care o dăm mai târziu „marilor

întrebări” și „marilor adevăruri” ale gândirii universale este, de fapt, o formă de uitare a naivității ca formă de autenticitate. Atât tristețea, cât și mânia, dacă nu sunt exagerate, adică deznădejde sau tiranie, sunt o reacție față de o formă sau alta a *lipsei de iubire* ca nedreptate. Drept este și ceea ce este adevărat, dar și ceea ce este bun. Nu există iubire fără dreptate, adică nici fără adevăr, dar nici fără bine. Orice rabat de la acestea două este un compromis interesat, adică o iubire profitabilă, și nu autentică.

Și atunci, astfel consider că poate fi înțeleasă autenticitatea iubirii, în aceea că deopotrivă se întristează și se înfurie de lipsa iubirii ca o formă de nedreptate, adică în aceea că iubește la fel de mult adevărul și binele. Dacă putem dezbate la nesfârșit despre ceea ce este adevărat și ceea ce este bine, nu e nevoie de absolut nicio dezbateră despre ce înseamnă să fii trist sau furios. Și dacă toți oamenii se înțeleg de minune când sunt în același timp și din același motiv bucuroși, autenticitatea și, astfel, marca iubirii, este tocmai felul în care *se înțeleg* în tristețe și în furie. Adică dacă privesc cu aceiași ochi ce este *fals, rău și urât*. Și pe acest drum îndelungat și, de multe ori, dureros al *cunoașterii binelui și al răului*, avem o singură și universal valabilă modalitate de a face, totuși, posibilă iubirea în pofida disensiunilor: acest „*Iartă-mă, am greșit, îmi pare rău!*”.

Imagine: Unsplash